Վիկտոր Հիւկոյ Կէօթէի դէմ. — Կէօթէի այս գաղափարները, մինչև Eckermann-ի հետ խօսակցութեանց հրատարակուիլը (1862–63) ծանօթ չէին գաղղ. բանաստեղծին։ Գրքին տարածուիլը Գաղղիոյ մէջ, ընդհանուր հաւանութիւնը՝ զոր գտան արդի մատենագրութեան ոգիմբիական Աբամազդին օրէ օր ըրած քննադատութիւնները, զՀիւկոյ անտարբեր չձգեցին։ Եւ եթէ շատ յանդուգն է հաստատելը թէ՝ այնուհետև Հիւկոյի խիստ խօսիլը Կէօթէի գերման մեծ բանաստեղծին վրայ՝ անոր քննադատութիւններէն ծագած ըլլայ, զոր Սէնթ-Պէօվ «արդի և ամէն ժամանակի ամենամեծ քննադատը» կ՚անուանէ, սակայն տարակոյս չկայ որ Կէօթէի վրայ գաղղ. բանաստեղծին ունեցած գաղափարը շատ փոխուեցաւ։

Արդէն երկուքին մէջ պաղութիւն կար. խօսակցութեանց հրատարակութիւնը զայն նուազեցնելու համար չէր եղած։ Վիկտոր Հիւկոյի համար՝ Կէօթէ այլևս լմընցեր է. Կէօթէ մեծ մարդկանց աստիճանէն ինկեր է, զրեթէ զրեթէ դադրած է նոյն իսկ մեծ բանաստեղծ ըլլալէ, որուն վրայ կամ գէշ կը խօսի կամ բան մը չը-սեր. «Պէթհովէն կ՚արտայայտէ գերմանական ոգին,... Այն սուրբ մշուշին մէջ՝ ուր գերմ. ոգին կը շարժի,... Կէօթէ անտարբերութիւն կը դնէ»։ Այլուր Կէօթէի մէջ մարդը և քաղաքացին կը նախատէ, ողբերգակ բանաստեղծին նոյն քննադատութիւնը կ՚ընէ ինչ որ ան իրեն ուղղած էր. զայն այլևս մտքի վարպետներուն մէջ չի դասեր։ «Եթէ զԿէօթէ չեմ սիրեր։ Մարդը ինձի համար բանաստեղծը փճացուց։ Թոյլ սիրտը հանճարը կը նուազեցնէ»։

Այսպէս մօտաց մօտաց այս երկու մարդկանց մէջ երթալով պաղութիւնը աւելի շատցաւ։ Ինչո՞ւ ցաւիլ ասոր վրայ, քանի որ իրենց հանճարները գիրար հասկնալու համար չէին եղած։ Պիտի բաւէր արդեօք բարեկամ անձի մը հաշտեցուցիչ գործը, վերհաստատելու համար համակրութեան այն հոսանքը, որ խորտակուած էր Կէօթէի դառն բայց անկեղծ գատաստաններով, և Հիւկոյի թերևս ոչ բոլորովին անշահասէր պատասխաններով։ Ստուգիւ, ոչ։ Երկու տարբեր յոյացումներ կ՚իջնեն երկու բանաստեղծներու մտածումներուն վրայ։ Մին մենապաշտութեան (monisme) կը հետևի. կը համարի թէ տիեզերքը ամենահամասեռ վիճակէ մը անդադար դէպի զանազանութիւն կը դիմէ։ Երկուութեան սկզբունքը (dualisme) միւսին իմաստասիրութեան և կրօնքին հիմն է. բարւոյն և չարին անընդհատ պատերազմը կ՚ընդունի. ահաւոր կռիւ, բայց ոչ յաւիտենական, վասն զի ան կը յուսայ՝ որ երբ ժամանակը լրանայ՝ Որմիզդ Արհմին պիտի յաղթէ։ Այս ընդարձակ խորէնն՝ բոլոր միւսները կը ծագին. այս է կարեւորն և մեծը. միւսները ոչինչ են։ Եւ հիմայ երկու մեծ միտքերը՝ Հռովմէական գիշերներու պայծառութեան մէջ ինչ պիտի ըսեն իրարու։

Թարգմ. Հ. Գ. Լազարեան

ՄԱՑՐԸ

Հետևեալ եղերերգը — գողտր՝ ինչպէս մօր մը ծայնը — կը զգացնէ ամբողջ թարմութիւնը կեանքի արշալոյսին։

Հոս մայրը պահապան հրեշտակի կերպարանքի՝ առած է, կանգնած իր զողզոջուն մանուկին քովաւելի հեռու՝ ուրիշ մը Յոյնքան սիրուն, Յոյնքան անմեղ, բայց թշուառ.— որդ մրմ է։ Ամբողջ երգը ազնուութիւն կը շնչէ, սովորեցնելով մանկան ճանչնալ ոչ միայն մօր էութեան բոլոր սրբազնութիւնը, այլ նաև գթալ անոնց՝ որ զուրկ են անկից։ — քերթուածիս — որուն ֆրանսական բնագիրը հոս կը հրատարակուի առաջին անգամ — հեղինակը՝ Ֆրանսացի երիտասարդ բանաստեղծ մ՚է Դտալիոյ մէջ հաստատուած և զրական շրջանակներու մէջ ընդունելութիւն գտած իր բանախօսութիւններով և քերթուածներով։

* * *

---

digitised by A.R.A.R.@

LA MERE

(A un enfant)

Quand ton oeil s'entr'ouvrit pour la première fois,
Un ange de baisers caressait ta paupière;
L'amour gonflait son coeur et tremblait dans sa voix
Qui pour toi murmurait une ardente prière;
Enfant! cet ange était ta mère.

Quand tu dormais, paisible, à l'ombre du rideau,
De tes rêves joyeux pénétrant le mystère,
Un ange souriait, penché sur ton berceau,
Son aile te couvrait, jalouse et tutélaire;
Enfant! cet ange était ta mère.

Et quand tu t'éveillais riant à la lumière,
L'ange amoureusement te pressait dans ses bras,
Et posant avec soin tes petits pieds à terre,
Autour de ton berceau guidait tes premiers pas,
Enfant! cet ange était ta mère.

Et quand ton petit coeur avait de gros chagrins,
Quand ton papa grondait d'une voix trop sévère,
Un ange en te berçant de consolants refrains,
Te priait d'être bon, patient et sincère;
Enfant! cet ange était ta mère.

Quand, le soir arrivé, tu disais ta prière,
A genoux, près de toi, s'unissant à ta voix,
Un ange, avec ferveur, disait le NOTRE-PERE,
Et sur ton front traçait le signe de la CROIX.
Enfant! cet ange était ta mère.

Aime toujours, enfant, aime toujours ta mère,
Quand sous le poids des ans tu la verras fléchir
Aime-la plus que tout jusqu'à l'heure dernière,
Jusqu'à ce que Dieu vienne, enfant, pour la bénir,
Chercher l'ange qui fut ta mère.

Quand sur ta route, enfant, tu vois un orphelin,
Désire dans ton coeur soulager sa misère,
Plains-le s'il pleure; s'il souffre, tends lui la main;
Un ange n'est plus là pour le guider sur terre,
Car cet enfant n'a plus de mère.

HENRI GAMBIER

digitised by A.R.A.R.@